

Rajavartiolaitoksen esikunta
Apulaispäällikkö
Kontra-amiraali Tom Hanén

18.3.2025

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

VNS 9/2024 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

VALTIONEUVOSTON PUOLUSTUSSELONTEKO

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston puolustusselonteosta (VNS 9/2024 vp). Rajavartiolaitoksen esikunta lausuu asiassa kunnioittaen seuraavaa:

Rajavartiolaitoksen rooli Suomen puolustusjärjestelmässä ja osana kokonaisturvallisuutta sekä yhteiskunnan kriisinsietoa

Rajavartiolaitos on osa Suomen sisäistä ja ulkoista turvallisuutta. Vallitseva turvallisuusympäristö edellyttää Rajavartiolaitokselta korkeaa suorituskkyä, tarkkaa ja ajantasaista tilannekuvaa, tilanteen edellyttämää lainsäädäntöä sekä riittäviä investointeja henkilöstöön, osaamiseen, kalustoon ja infrastruktuuriin. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia ja valmiutta hyödynnetään osana puolustusjärjestelmää alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa sekä erityisesti itärajalla ja merialueilla hybridivaikuttamisen hallintaan sekä torjuntaan.

Rajavartiolaitos osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen antamalla sotilaskoulutusta, ylläpitämällä ja kehittämällä puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa sekä huolehtimalla aluevalvonnasta valtakunnan rajoilla ja siellä, minne sen toiminta kohdentuu. Puolustusvalmiuden vaatiessa rajajoukot tai niiden osia voidaan liittää Puolustusvoimiin. Rajajoukkojen kokoonpanoja, käyttöperiaatteita ja materiaalia kehitetään osana puolustusjärjestelmää yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa. Rajavartiolaitoksen materiaalihankkeissa otetaan huomioon sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet.

Rajavartiolaitos on osa kokonaisturvallisuuden konseptia, jonka periaatteiden mukaisesti toimijat keräävät, jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja operoivat yhdessä. Kokonaisturvallisuudessa puolustuskyvyn ylläpidon päämääränä on ehkäistä ennalta sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen. Tarvittaessa Suomeen kohdistuvat sotilaalliset uhkat torjutaan sotilaallisia voimakeinoja käyttäen yhdessä Nato-liittolaisten kanssa. Rajavartiolaitos osallistuu Naton toimintaan Puolustusvoimien kanssa sovitulla tavalla sitä jatkuvasti kehittäen.

Rajavartiolaitoksen resurssit raja- ja meriturvallisuuteen sekä puolustuskyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen

Hallitusohjelman mukaisesti Rajavartiolaitoksen riittävät resurssit, kalusto ja teknologia varmistetaan. Rajavartijoiden määrä pyritään turvaamaan. Puolustusselonteon mukaisesti riittävä resursointi niin määrärahojen kuin henkilöstön osalta on kriittinen tekijä puolustuskyvyn ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Vuonna 2025 Rajavartiolaitoksen toimintamenot ovat 371.7 miljoonaa euroa ja investointivaltuus 769.3 miljoonaa euroa. Toimintamenojen osalta Rajavartiolaitoksen voimavaravaje on vuoteen 2024 verrattuna noin 25 miljoonaa euroa.

Itärajan este, uudet valvontalentokoneet ja ulkovartiolaivat, maa- ja merirajan teknisen valvontajärjestelmän uudistaminen ja radiotekninen valvontajärjestelmä parantavat oleellisesti Rajavartiolaitoksen vaikuttamisen suorituskykyä ja tuottavat tarkempaa ja reaaliaikaisempaa tilannekuvaa sekä mahdollistavat paremmin resurssien kohdentamisen sinne missä niitä kulloinkin tarvitaan. Kasarmihankkeiden toimeenpanon myötä Rajavartiolaitos saa käyttöönsä asevelvollisten koulutukseen asianmukaiset tilat. Merkittävä osa nyt käynnissä olevista Rajavartiolaitoksen strategisista hankkeista ja suorituskyvyn kehittämisestä on päätetty ennen näkymää tämän hetkiseen turvallisuustilanteeseen. Panostuksia ja niiden riittävyyttä tulee arvioida.

Merkittävä osa Rajavartiolaitoksen budjetista luetaan jo tällä hetkellä liittoutumisen edellyttämiin BKT-osuuksiin. Rajavartiolaitokseen kohdistetut panostukset tukevat myös liittoutumisen vaatimuksia suhteessa BKT:n.

Rajavartiolaitoksen voimavaravaje rajoittaa toimintaa ja vaikeuttaa uusien suorituskykyjen käyttöönottoa

Venäjän hyökkäyssodan johdosta Rajavartiolaitoksen suorituskykyä ja henkilöstövahvuutta on nostettu siihen osoitetulla rahoituksella. Rahoitus on ollut pääosin kertaluonteista. Aikaisempien sopeuttamistoimien, kustannustason nousun ja turvallisuustilanteen edellyttämien kehittyvien suorituskykyjen johdosta Rajavartiolaitoksen perusrahoitus ei riitä nykytasaisen toiminnan ylläpitämiseen. Edellä mainitut strategiset investoinnit ovat olleet välttämättömiä, eivätkä ne välttämättä ole turvallisuustilanteen edelleen heikentyessä riittäviä.

Voidaan arvioida, että nykyisessä turvallisuustilanteessa rajojen valvontaan, merellisen turvallisuuden ylläpitämiseen (ml. ympäristövahinkojen torjunta), alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen, sotilaalliseen maanpuolustukseen ja näitä kaikkia tukevaan Rajavartiolaitoksen tiedusteluun ja rikostorjuntaan ei voida kohdentaa vähennyksiä tai karsia tehtäviä. Päinvastoin, niin NATO-jäsenyyden kuin heikentyneen turvallisuustilanteen johdosta paine tehtävien ja panostusten lisäämiselle on ilmeinen. Rajatarkastusten osalta henkilöstöä on jo uudelleen kohdennettu.

Nykyisessä tilanteessa voimassa olevaa julkisen talouden kehystasoa ei voida saavuttaa leikkaamalla myös operatiivisesta toiminnasta ja sitä tukevasta koulutuksesta.

Sopeuttamisvaatimusten johdosta Rajavartiolaitos on joutunut leikkaamaan vähintään 10 – 15% muun muassa koulutuksesta, harjoituksista, lentotoiminnasta ja raskaan kaluston käytöstä.

25 miljoonan euron voimavaravajeesta pääosa katetaan sopeuttamisohjelman mukaisilla säästötoimilla toisin sanoen toimintaa supistamalla. Rajavartiolaitos tarkastelee huhtikuussa 2025 sopeuttamistoimien vaikutusta menoihin sekä JTS2026 – 2029 ratkaisun vaikutuksia sopeuttamistarpeeseen. Tarvittaessa tätä tuottavuusohjelmaa päivitetään niin, että mahdolliset voimavaravajeet vuonna 2026 katetaan lisäsopeuttamistoimilla.

Turvallisuusviranomaisyhteistyön (ml. virka-apu) rajapinnat ja kehitystarpeet

Selonteossa todetulla tavalla viranomaisten välisen yhteistoiminnan määrä ja laatu ovat kasvaneet edellisen selonteon jälkeen. Erityisesti Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välinen yhteistyö ja virka-apumenettelyt ovat kehittyneet laaja-alaiseen vaikuttamiseen varautumisessa ja vastaamisessa. Selonteon mukaan asevelvollisten käytettävyyttä vaativiin sotilaallisiin tehtäviin, rajaturvallisuustehtäviin ja virka-aputehtäviin kehitetään edelleen. Tavoite vastaa Rajavartiolaitoksen näkemystä. Turvallisuustilanteen ja liittoutumisen myötä Rajavartiolaitos on tehostanut yhteistyötä Puolustusvoimien kanssa. Rajavartiolaitos on asettanut kaksi pysyvää yhteysupseeria Pääesikuntaan ja yhden yhteysupseerin Natton pysyvään edustustoon Brysseliin. Lisäksi tarkoitus on asettaa yksi yhteysupseeri Yhdysvaltoihin Norfolkkiin (JFCNF) vuoden 2026 aikana. Yhteistyö Puolustusvoimien kanssa on saumatonta.

Selonteon mukaisesti laaja-alaiseen vaikuttamiseen vastaaminen vaativat jatkossakin tiiviimpää viranomaisyhteistyötä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Tämä on myös Rajavartiolaitoksen oman toiminnan tavoite. Rajavartiolaitoksen näkökulmasta tässä painottuvat kansallisten kumppaneiden rinnalla kehittyvät kansainväliset kumppanuussuhteet. Rajavartiolaitoksella on rooli kehittyvässä yhteistyössä muun muassa isäntämaatukeen liittyvässä RSOM-toiminnassa (Reception, Staging, Onward Movement). Rajavartiolaitos näkee lisäksi erityisen tärkeänä selontekoon kirjatun kyberturvallisuuden varmistamisen luomalla viranomaisten pysyvän yhteistyörakenteen, jossa ovat edustettuina kaikki toimivaltaiset kyberturvallisuusviranomaiset.

Sisäisen turvallisuuden osalta RVL:n keskeistä turvallisuusviranomaisyhteistyötä on PTR (Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos) -yhteistyö. Toimintaa ohjaa PTR-strategia (2025-2028), jonka mukaisesti kehitetään perinteisten rikostorjunnan ja valvonnan lisäksi toimintaympäristön analysointia ja varautumista. Merialueella yhteistyö keskeisten merellisten viranomaisten kanssa on aktiivista (ns. METO-yhteistyö).

Valmiuslain ja muun lainsäädännön tarkastelu

Rajavartiolaitosta koskevaa lainsäädäntöä kehitetään säännöllisesti turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti. Lainsäädännössä on viime vuosien aikana huomioitu erityisesti teknologian parempi hyödyntäminen rajaturvallisuuden ylläpitämisessä, Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet rikostorjunnassa sekä Rajavartiolaitoksen henkilöstöresurssien turvaaminen.

Sisäministeriössä on vireillä säädöshanke, jonka tavoitteena on kehittää edelleen Rajavartiolaitoksen varautumista tukevia toimivaltuuksia (SM037:00/2024). Rajavartiolaitos osallistuu aktiivisesti myös valmiuslain kokonaisuudistuksen valmisteluun, jossa huomioidaan Rajavartiolaitoksen toimivaltuustarpeet poikkeusoloissa.